

In gesprek met wereldverbeteraars

Vrede-boosters en polarisatie-killers

interview

Door Lenka Hora Adema
Illustraties Tamar
Rubinstein

Gedreven mensen met bijzondere verhalen over oorlog en vrede. Lees hier het verhaal van vrede-boosters en polarisatie-killers. Lenka Hora Adema vroeg naar hun werk, in hoeverre zij zich mediator voelen en wat oorlog en vrede in hun werk betekenen.

Liesbeth Levy:

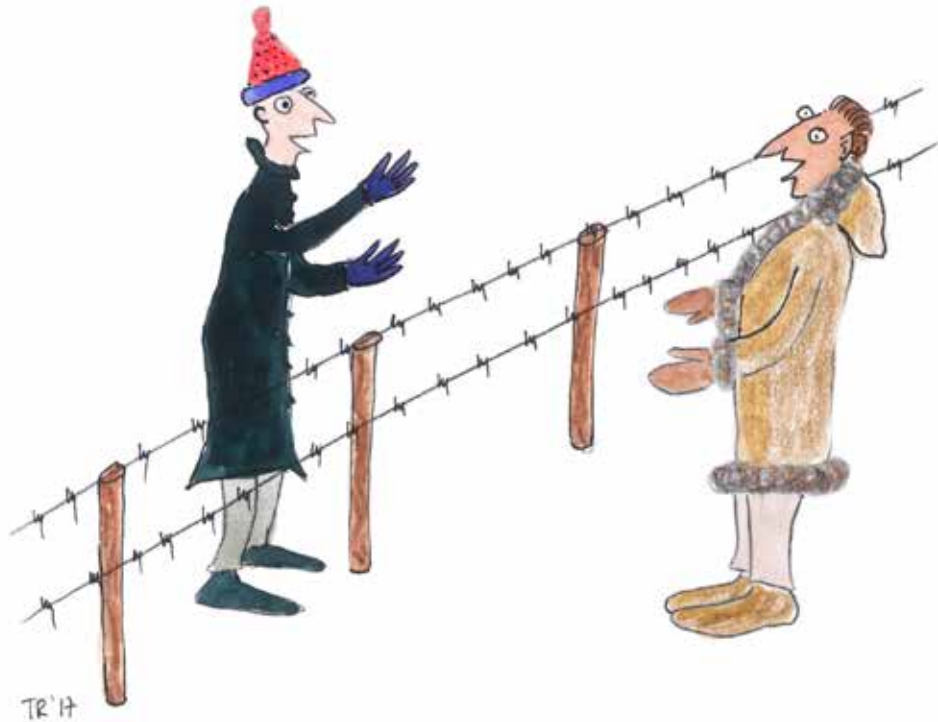
‘Ik kies liever voor de dialoog
dan voor het klassieke debat’

Wat houdt uw werk in?

In mijn werk maak ik mij hard voor een sterke Rotterdamse democratie. Dat is in een jonge en ook arme stad van 174 nationaliteiten, waar het ‘niet lullen maar poetsen’-adagium hoogtij viert, geen sinecure. Rotterdam is natuurlijk die heerlijke wereldstad die het zo goed doet in internationale media, maar ook een rumoerige en diverse stad.

Als directeur van Stichting LOKAAL zie ik het als mijn centrale verantwoordelijkheid om zoveel mogelijk Rotterdammers te bereiken. Lokale poli-

tiel is pas democratisch als alle lagen van de bevolking betrokken worden. Daarom geeft LOKAAL trainingen aan gebiedscommissieleden, cursussen aan sociale werkers, organiseert ze debatten over actuele issues en bezoekt ze scholen door heel Rotterdam. Momenteel coachen we ook Youngo10, de Rotterdamse jongerenraad van de gemeente. Hoogtepunt dit jaar is de Rotterdamse G1000 geweest. LOKAAL organiseerde deze top in het kader van de WIJ-samenleving geïnitieerd door burgemeester Aboutaleb. Op 1 juli kwamen meer dan duizend Rotterdammers in congreszaal De Doelen bij elkaar om aan rondetafels het gesprek aan te gaan. Fantastisch was dat. De G1000 illustreert de rode draad in mijn werk: het stimuleren van de dialoog tussen verschillen-

de groepen Rotterdammers. Ik kies liever voor de dialoog dan voor het klassieke debat, waar het doel is te overklassen. Dialoog gaat ook om luisteren en de ontmoeting. Mijn ervaring is dat via de dialoog er altijd nieuwe inzichten en bijzondere momenten ontstaan. Mensen kunnen leren van elkaar en dat leidt tot meer begrip.

Wat heeft u geïnspireerd om dit werk te doen?

Tijdens mijn studie filosofie werd ik getroffen door de Joodse denker Emmanuel Levinas. Voor hem draait alles om *engagement*, de gevoeligheid voor het appel van mensen in de marge. Levinas' oeuvre is gebaseerd op de gelijktijdige kracht van het geweten én de vergeving. In de ruim twintig jaar dat ik actief ben in het publieke domein is Levinas mijn morele gids.

Hoe breng je verschillende groepen mensen met elkaar in gesprek over kwesties die de samenleving in beroering brengen? Ik ga er altijd van uit dat ieder mens de mogelijkheid heeft om na te denken, te luisteren en een oordeel te wegen, ongeacht klasse of opleidingsniveau.

In hoeverre ziet u uzelf als mediator?

Ik zie mijzelf als een mediator op drie fronten:

- theoretisch en praktisch: door filosofische vragen aan de dagelijkse problemen van mensen te koppelen;
- letterlijk en figuurlijk: door ruimte en ruimten te scheppen voor de ontmoeting;
- tussen leefwerelden van Rotterdammers onderling en de politieke systeemwereld.

Wat betekenen oorlog en vrede in uw werk?

Het begin van oorlog begrijp ik als een slinkend geheel vertrouwen. Mensen gunnen elkaar in eigen

kring geen vrijheid en ontplooiing, mensen vertrouwen elkaar onderling minder én instituties van de rechtsstaat genieten minder vertrouwen. Dat gebrek aan vertrouwen uit zich in de manier waarop men in het maatschappelijk en politieke debat óver elkaar spreekt, niet mét elkaar.

Dat gebrek aan vertrouwen is geen eenvoudige zaak. De belangrijkste oorzaak van onvrede tijdens de G1000 bleek de dubbele boodschap van de overheid dat men gelijk is voor de wet maar dat sommige Nederlanders net iets gelijk zijn dan anderen. Die onvrede is een grote bron van maatschappelijk onbehagen.

In de ruim twintig jaar dat ik actief ben in het publieke domein is Levinas mijn morele gids

Een andere bedreiging voor de vrede is de doorwerking van internationale conflicten zoals de Midden-Oostenkwesie. Op dit moment ben ik een gesprekscyclus aan het voorbereiden voor het mbo over complottheorieën en ik weet niet wat ik meemaak als ik een avond op Facebook zit...

LOKAAL werkt ook samen met theatergroep Formaat, die het gesprek aangaat naar aanleiding van gespeelde scènes over de dagelijkse problemen van mensen. De dialoog moet niet alleen talig maar ook fysiek gevoerd worden!

In mijn werk staat de zorg voor een gelijkwaardige democratie centraal. Dat is in mijn ogen het minst slechte politieke systeem dat we kunnen hebben en waar we heel zuinig op moeten zijn. In mijn werk

probeer ik de democratie te versterken door mensen de kennis en ruimte te bieden om zich uit te spreken en het gesprek met elkaar aan te gaan. Door uit te dragen dat politiek zoveel meer is dan kiezen en gekozen worden. Daarnaast doen we een project samen met de TU Delft dat gaat over het heroveren van de publieke ruimte op internet.

De betekenis van vrede in dit alles wil ik illustreren aan de hand van een mooi citaat. In de aanloop naar de G1000 hebben we interreligieuze uitwisselingen georganiseerd onder de noemer *Preken voor*

andermans Parochie. Vrede werd door Koen Holtzappel, predikant van de remonstrantse gemeente, in zijn preek in de Pakistaanse moskee als volgt verwoord: 'Vrede, wat is dat precies? Negatief is het de afwezigheid van oorlog, het zwijgen van de wapens. Positief is vrede veel meer; de afwezigheid van uitbuiting en armoede, maar ook waardering van de diversiteit, open staan voor elkaars opvattingen en gedragingen. Lastig genoeg! Het is vrede als een proces, een proces van contact en dialoog.'

Maria Karapetyan:

'Peace is a type of non-violent conflict'

What does your work involve? And what inspired you to do this work?

I work with the Imagine Center for Conflict Transformation in Armenia for six years and my participation in an Armenian-Azerbaijani Retreat and Dialogue meeting was the start of my involvement with the center. My own transformation as an individual, a citizen of my country, as well as a professional has inspired me to believe in the possibility of the transformation of other individuals and professionals. Gradually, I believe, we can transform entire societies entrenched in conflict taking a paradigm shift in our education systems, media, and public

discourses and engaging in wide-scale dialogue processes. Eventually an impact on official processes is sure to follow.

To what extent do you see yourself as a mediator?

I think the Imagine Center is both a mediator and a facilitator of dialogue and I see myself as such as well. I shift between facilitation and mediation and combine them. Facilitation to me is the care of the dialogue process, serving the transformation with little interference in content. Mediation, on the other hand, is renouncing the myth of neutrality, and engaging in the transformation of meaning-making for all individuals or constituencies involved to arrive at a shift in discourses and narratives. I believe this philosophy is shared by my colleagues at the Imagine Center. With our dialogue methodology and this approach to the transformation of discourses and narratives, the Imagine Center has worked with journalists, analysts, history educators and historians, activists, and other professionals that are discourse-creating and discourse-shaping

Vera Bauman:

‘Mijn werk is elke dag een strijd tussen Eros en Thanatos’

Wat houdt uw werk in?

Ik ben manager van het programma de WIJ samenleving in opdracht van de burgemeester van Rotterdam. Dit programma is ontstaan naar aanleiding van de aanslagen in Parijs van begin januari 2015. We hebben in die tijd dialogen in vele delen van de stad georganiseerd. Omdat deze bijeenkomsten door de deelnemende Rotterdammers zo werden gewaardeerd heeft de burgemeester gevraagd om een duurzaam vervolg op deze dialogen. Dit vervolg geef ik in het programma WIJ samenleving vorm.

Wat heeft u geïnspireerd om dit werk te doen?

Als kind was ik al heel erg bezig met het thema vrede. Ik schreef liedjes voor het kinderkoor van onze kerk over vrede en ik schreef er gedichten over. Ik vind het geweldig om nu weer met het thema vrede bezig te zijn in mijn rol als ambtenaar. De missie van onze burgemeester die hij, mede via het programma WIJ samenleving, wil vormgeven en uitdragen is immers: het behoud van de vrede in de stad.

In hoeverre ziet u uzelf als mediator?

Dat ben ik niet. Ik ben ambtenaar en heb in die hoedanigheid al vele rollen gehad. In mijn rol als programmamanager WIJ samenleving ben ik boven-

Conflicten van over de hele wereld hebben hun weerslag in de stad

al een verbinder: ik breng mensen en partijen bij elkaar. Omdat ik ook veel bezig ben met het voorkomen van maatschappelijke spanningen en het tegengaan van polarisatie, breng ik ook conflicterende partijen bij elkaar. Ik werk daarin wel samen met bemiddelaars en mediators. Het doel is altijd om in het midden uit te komen.

Wat betekenen oorlog en vrede in uw werk?

Vaak zeg ik dat mijn werk elke dag een strijd is tussen Eros en Thanatos: zo heb je met elkaar iets moois bereikt en zo wordt iets anders weer tenietgedaan. Conflicten van over de hele wereld hebben hun weerslag in de stad. Ook werk ik samen met vredesorganisaties, kerken en instellingen die vrede en dialoog tot doel hebben. Samen met partijen in de stad organiseren wij dialogen en andere activiteiten die allemaal bijdragen aan de WIJ samenleving en de sociale weerbaarheid en veerkracht.

Gradually we can transform entire societies entrenched in conflict taking a paradigm shift

constituencies for the past decade in the context of the Nagorno-Karabakh conflict and Armenian-Azerbaijani relations, the Abkhazian and Ossetian conflicts and Abkhazian-Georgian-Ossetians relations, the Turkey-Armenia context and Turkish-Armenian relations as well as other contexts.

What does war and peace mean in your work?

War is a type of a violent conflict; peace is a type of non-violent conflict. We believe individuals and societies need to learn to work with and in conflict from the personal to the societal levels and grow comfortable with the notion of conflict as a force that can be transformed to produce positive movement rather than as something negative that should be eliminated, controlled, or tolerated.

Tayfun Balçik:

‘Oorlog en vrede zijn ook een mentale toestand’

Wat houdt uw werk in?

Ik ben samen met Bedel Bayrak de coördinator van de Armeens-Koerdisch-Turkse werkgroep van The Hague Peace Projects. We organiseren dialoogbijeenkomsten voor Nederlanders met wortels in het huidige Turkije, waarbij iedereen uiteraard welkom is. De bijeenkomsten zijn tweërlei van karakter. Maandelijks als werkgroep, waarin we in een veilige omgeving de dialoog voeren over zaken waarvan iedereen weet dat er verschillende ideeën over bestaan (de PKK, de situatie in Syrië, Erdogan, Grijsje Wolven, etc.). Daarnaast zijn we ook actief in het publieke debat. Onze eerste bijeenkomsten gingen over ‘Tijd om te praten: Koerden en Turken in dialoog’. Vanaf het eerste begin was ook de Armeense dimensie in het verhaal onderdeel van het gesprek. We houden ons zo ongeveer met alles bezig wat de diverse Turkse gemeenschap(en) bezighoudt in Nederland, dus ook racisme en islamofobie. We hechten daarbij sterk aan representatie, eigenaarschap en emancipatie.

Wat heeft u geïnspireerd om dit werk te doen?

Als jongeling ben ik opgegroeid met patriottische Turkse verhalen over het Osmaanse rijk. Toen ik afstudeerde op de Armeense genocide aan de Universiteit Leiden wist ik beter. Maar mijn kritische relatie met het Turkse verleden was vooral theoretisch. Toen in 2015 de oorlog weer uitbrak tussen Turkije en de PKK, was de teleurstelling over het falen van het vredesproces zo groot, dat ik dacht: zo kan het niet langer. Ik wilde in contact komen met mijn zogenaamde vijanden: de Koerden, Armeniërs, alevieten. De etnische comfortzone (bubbels) waar vanuit ‘de discussie’ op Facebook en Twitter plaatsvindt, brengt ons niet verder. Het is ook de weg van de minste weerstand. Vrede bereik je niet zo. Offline contact is veel belangrijker.

In hoeverre ziet u uzelf als mediator?

Ik ben me bewust van mijn Turkse privileges in het onderlinge gesprek met Koerden en Armeniërs. Niet alle Turken zijn zich daarvan bewust. Zoals je ook witte Nederlanders hebt die niks willen weten van wit privilege. Daarom neem ik in de gesprekken vaak de rol aan van mediator. Concreet betekent dat dat ik bemiddel als een Turkse persoon dingen zegt

Elke contact dat ik maak met ‘de andere kant’ zie ik als een investering in een vreedzamer toekomst

als ‘maar Armeniërs hebben ook Turken vermoord’ of ‘Turken en Koerden zijn broeders van elkaar’. Dit zijn dingen die vaak terugkomen, en hoewel ze niet per se onwaar hoeven te zijn, zijn het dooddoeners. Ze behoeven uitleg en nuancering. Daarna kan de dialoog weer verder. Het hakt er soms wel in. Ik heb namelijk ook behoefte om te verwerken. Zo kan ik me nog goed herinneren dat iemand een keer opmerkte: ‘ah, eerst hebben ze (Turken) ons vermoord, en nu willen ze erover praten’. Maar goed, dat is de emotionele kant. Dat moet je incasseren om dit werk te kunnen doen.

Wat betekenen oorlog en vrede in uw werk?

Alles draait om oorlog en vrede in de dialoog tussen conflictgroepen. Dat kan gek klinken uit de mond van iemand die is geboren en getogen in Amsterdam, en daardoor nooit massaal geweld heeft gekend. Maar oorlog en vrede zijn volgens mij niet alleen echte oorlog en een situatie waar geen fysiek geweld plaatsvindt. Oorlog en vrede zijn ook een mentale toestand. Er lopen veel mensen rond met geweld- en haatfantasieën, opgehitst door volksmenners. Dit zijn mensen die psychologisch in oorlog zijn met de ander, alleen maar omdat ze de andere partij niet kunnen accepteren als gelijkwaardige mensen. Ze hebben hen ook vaak niet ontmoet. Het is belangrijk om te beseffen dat geweld begint met de taal die we gebruiken (oorlogstaal). De Holocaust begon niet in de vernietigingskampen. Het begon met woorden. Daarom, vredeswerk moeten we zien als een langdurig proces. Elke contact dat ik maak met ‘de andere kant’ zie ik als een investering in een vreedzamer toekomst. ●